

Nr 6.

Ankom till Riksdagens kansli den 25 februari 1913 kl. 4 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av en av herr Gullberg väckt motion, nr 7, angående skrivelse till konungen i fråga om ändring av gällande föreskrift rörande anteckning av s. k. lekmanadop.

I en inom Första kammaren av herr *Gullberg* väckt motion, nr 7, föreslås, att Riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att nu gällande föreskrift angående anteckning av dop, som lekman även utan nödfall förrättat, »icke av svenska kyrkan döpt» — vilket uttryck lämnat alldeles därhän, huruvida ett verkligt dop ägt rum — må utbytas mot en föreskrift för vederbörande pastor att, när bevis om sådant dop företes, ofördröjligen undersöka, huruvida det skett på ett sant kristligt sätt i överensstämmelse med Herrens instiftelse, samt att, om så skett, i kyrkans dopbok anteckna: »döpt av lekman» med angivande av dopförrättarens och vittnenas namn.

Beträffande motiveringen till detta förslag hänvisar utskottet till motionen.

Till 1912 års Riksdag inkom motionären med en motion, som inom Andra kammaren i lika lydelse inlämnades av herrar *Hamrin* och *Modig*, och däri hemställdes, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga en lag, som gäve frikyrkoorganisation rätt att för sin församlings-

Historik.

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 12 saml. 1 avd. 4 häft. (Nr 6.)

föreståndare begära fullmakt och tillstånd att förrätta dop och jordfästning, som enligt nu gällande kyrkolag endast tillkommer prästman.

Lagutskottet, till vilket denna motion hänvisades, yttrade bland annat följande:

»1686 års ännu gällande kyrkolag stadgar i fråga om dop i 3 och 4 kap., att »alla fullkomligen till världen födda och levande barn» skola av deras föräldrar »till den heliga döpelsen befordras». Döpelsen skall »med Guds ord och rent obemängt vatten förrättas utav de ordinarie predikanterna»; dock är det icke vederbörande »förbjudet att bruka härutinnan kapellanen, om de så vilja». Är barnet emellertid mycket svagt, »så att det varken kan till kyrkan föras eller prästens ankomst tryggligen afbidas, då vare gudfruktigt och till laga ålder kommet, förståndigt folk av mankön och, där ingen därav är för handen, någon av kvinnkönet tillåtet att döpa barnet». Dock skall, när ett sådant i nödfall döpt barn kommer till krafter, detsamma föras till kyrkan, därvid prästen skall efterfråga, om barnet är rätt döpt, samt på närmare angivet sätt bekräfta dopet, ävensom giva barnet namn, där så icke redan skett.

Något annat fall av lekmanadop än det nu nämnda, det s. k. nöddopet, känner kyrkolagen icke. Det må dock anmärkas, att den rätt till fri religionsövning, som jämlikt kungl. förordningen angående främmande trosbekännare under vissa villkor av staten tillerkänts kristna trossamfund, även torde medgiva förrättande av dop inom dylikt samfund i enlighet med dettas uppgivna trosbekännelse och församlingsordning.

Frågan om vidsträcktare befogenhet för lekman att inom svenka kyrkan förrätta dop har förut varit under omprövning. Kravet på rättsligt erkännande av dylik av lekman verkställd förrättning har därvid huvudsakligen tagit sig uttryck i en fordran på ändring i sättet för dopets anteckning i kyrkoböckerna.

I cirkulär den 13 juni 1896 hade Kungl. Maj:t på förekommen anledning fäst vederbörande prästerskaps uppmärksamhet på nödvändigheten av att tillse, att dop, som av lekman utan nödfall förrättades, icke bleve i födelse- och dopboken antecknat, med mindre tillförlitlig kännedom vunnits därom, att de för dopet såsom sakrament oundgängliga beståndsdelarne varit för handen, i vilket avseende de i kyrkohandboken i fråga om nöddop givna anvisningarne vore att beakta; och borde därvid bland annat i församlingsboken efter personens namn utskrivs orden »döpt av lekman». Detta cirkulär ansågs på vissa håll giva stöd åt den uppfattningen, att dop av lekman, även om det skett utan nödfall, vore att anse

som ett av svenska kyrkan erkänt dop, blott de för dopet såsom sakrament oundgängliga beståndsdelarna varit för handen. Denna uppfattning av lekmanadopets betydelse medförde i några delar av landet en väsentlig stegring av antalet lekmanadop.

Sedan emellertid Kungl. Maj:t genom en av ett stort antal präster undertecknad, till Kungl. Maj:t ingiven petition erhållit kännedom om att berörda cirkulär blivit, som det syntes, missuppfattat såsom innehållande jämväl ett uttalande angående betydelsen av dylik dophandling, blev — efter det rikets biskopar, kallade till sammanträde i Stockholm, avgivit yttrande i anledning av berörda petition — genom kungl. cirkulär den 18 mars 1898, med ändring av föreskrifterna i förstnämnda cirkulär, stadgat, att, när anmälan göres om ett av lekman utan nödfall förrättat dop, präst skall, utan att vara pliktig ingå i sådan prövning av dophandlingen, som i 1896 års cirkulär förutsattes, dels i födelse- och dopboken införa orden »icke av svenska kyrkan döpt», under hänvisning till den skriftliga och av tvänne vittnen till riktigheten bestyrkta redogörelse för dophandlingen, som vid anmälan skall avlämnas för att sedermera förvaras, dels affatta den genom cirkuläret föreskrivna anteckningen i församlingsboken sålunda, att efter dens namn, som med anmälan avses, antecknas och understrykas orden »icke av svenska kyrkan döpt.»

Vid under åren 1908, 1909 och 1910 hållna kyrkomöten väcktes frågan om sättet för anteckning av lekmanadopet ånyo på tal. Vid samtliga dessa kyrkomöten framställdes yrkande om åläggande för pastor att undersöka, huruvida dop, som förrättats av lekman, skett i rent och obemängt vatten till Faderns, Sonens och den Helige Andes namn samt att, om pastor funne det så hava skett, i kyrkans dopbok anteckna barnet såsom döpt.

Dessa motioner blevo emellertid av kyrkomötet avslagna.

Ehuru de åtgärder och yrkanden, som enligt vad sålunda anförts, i förevarande hänseende förekommit, till synes endast hava avseende å sättet för lekmanadopens anteckning i ministerialböckerna, torde dock dylik anteckning, verkställd på ena eller andra sättet, faktiskt bliva avgörande för den betydelse, som, då i särskilt fall fråga därom uppstår, må kunna tillerkännas sådant dop.

Såsom ovan nämnts, känner kyrkolagen icke annat dop av lekman än nöddop. Enligt gällande kyrkohandbok skall emellertid, »då dopbekräftelse sökes av personer, som mot kyrkans ordning blivit döpta», med nödiga ändringar samma formulär följas, som i fråga om bekräftelse av nöd-

dop är fastställt. Av förhandlingarna inom riksdagen och vid kyrkomötena under de senare åren i här avsedda ämnen framgår ock, att bland sakkunniga meningarna om dopets såväl sakramentala som kyrkorättsliga betydelse äro delade. Å ena sidan har uttalats, att det vore »höjt över allt tvivel», att dop av lekman eller av frikyrklig pastor kunde »betraktas lika giltigt, som om det vore verkställt av statskyrklig präst», varemot å andra sidan förnekats, att lekmandop i annan ordning, än kyrkolagen föreskriver, kunde tillmätas rättsligt värde.

Redan det sist anförda synes utskottet tala för en lagändring i av motionärerna föreslagen riktning. I varje fall utvisar den rådande meningsskiljaktigheten, att ett förtydligande av hithörande bestämmelser är önskvärt. Redan nu förrättas i stor omfattning såväl dop som andra kyrkliga förrättningar av frikyrkoförsamlingarnas predikanter; och i särskilda mål hava domstolarna förklarat, att vederbörande ej kunde härför fällas till ansvar. För undvikande av ofta besvärliga och föga tillförlitliga utredningar angående sättet och formerna för dopförrättningens verkställande ävensom av vederdop och andra olägenheter, synes det utskottet angeläget, att dessa dop, i den mån de skett i rätt intention och i föreskrivna former i övrigt, tillerkännas giltighet inom statskyrkan. Utskottet delar sålunda motionärernas mening om behovet av ändrade bestämmelser i förevarande hänseenden.

I fråga om sättet för vinnande av det i motionerna åsyftade ändamål, synes det utskottet vara lämpligt att hänföra rätten att verkställa de ifrågakande förrättningarna till den person, åt vilken en dylik rätt skall meddelas. Med förevarande förrättningars religiösa karaktär sammanhör, att man icke kan undgå att ställa vissa krav på den, som verkställer förrättningen. Även de åligganden, som pålagts begravnings- och dopförrättare med avseende å kyrkobokföringen och nödvändigheten av att vinna tillförlitliga uppgifter rörande föräldrarnas namn m. m., ställa anspråk på förrättarens personliga kvalifikationer därutinnan, att säkerhet måste finnas för ett behörigt fullgörande av dessa åligganden.

Under åberopande av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa, att Riksdagen, i anledning av förevarande motioner, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, under vilka villkor annan person än präst inom svenska kyrkan må kunna tillåtas att inom svenska kyrkan förrätta dop och jordfästning.»

Fyra reservanter yrkade emellertid, att motionärernas framställning icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, varjämte fem utskotts-

ledamöter anmälde, att de icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.

Vid behandlingen inom kamrarna blevo motionen och utskottets förslag av Första kammaren avslagna, varemot Andra kammaren biföll utskottets förslag. Frågan föranledde alltså ingen Riksdagens åtgärd.

Ur sin motion till 1912 års riksdag har motionären nu utbrutit den del, som berör dop, vilket lekman utan nödfall förrättat, samt begärt, att Riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t, att nu gällande föreskrift angående anteckning av dylikt dop: »icke av svenska kyrkan döpt» bleve utbytt mot annan föreskrift av innehåll, dels att vederbörande pastor, när bevis om sådant dop företes, skulle ofördröjligen undersöka, huruvida det skett på ett sant kristligt sätt i överensstämmelse med Herrens instiftelse, dels att, om dopet skett på detta sätt, i kyrkans dopbok då skulle antecknas: »döpt av lekman» med angivande av dopförrättarens och vittnernas namn.

Utskottet.

Den nu föreliggande motionen avviker från motsvarande framställning till 1912 års riksdag i ett mycket väsentligt hänseende. Då föreslog motionären, att lekmans befogenhet att förrätta dop, som kunde i kyrkans dopbok antecknas, skulle vara bundet vid tvenne betingelser: han skulle vara föreståndare för så kallad frikyrkoförsamling och han skulle på särskild ansökan hava befullmäktigats av Kungl. Maj:t såsom dopförrättare. Nu önskar motionären tillstånd för vem som helst att förrätta dop, som sedan må kunna i kyrkans dopbok inskrivas, så snart vederbörande pastor funnit, att dopet blivit under nödiga former utfört. Om framställningen förut erbjudit vissa kvalifikationer hos dopförrättaren, så antydast nu inga alls. Utskottet måste under sådana förhållanden anse, att motionären till Riksdagen framburit sitt förslag i mera oantaglig form än förut.

Motionens syfte synes vara trefaldigt: dels fastställande av en förment riktigare anteckning av dophandlingen, dels undvikande av svårigheter vid dophandlingens prövande, dels slutligen förvärvande av samma kyrkorättsliga värde åt det så kallade lekmannadopet, som det dop av prästman äger.

Vad beträffar formen för anteckning av här åsyftad dophandling, så torde anteckningen »icke av svenska kyrkan döpt» kyrkorättsligt betyda detsamma som den föreslagna anteckningen »döpt av lekman». För odöpta personer begagnas nämligen uttrycket »icke döpt». För personer, som blivit döpta inom främmande trossamfund, utsättes, att dopet ägt rum inom vederbörande religiösa samfund. Det återstår endast det fall, att någon medlem

av svenska kyrkan blivit döpt av lekman. Då antecknas: »icke av svenska kyrkan döpt». Detta uttryck torde alltså, i likhet med vad förut sagts, betyda detsamma som »döpt av lekman». Båda anteckningarna utsäga, att en dophandling ägt rum. Båda angiva, att denna handling skett med avvikande från det kyrkliga samfundets former. Båda äro alltså användbara, men det förefaller utskottet, som om missförstånd avvärijdes bäst och säkrast just genom den överklagade anteckningen »icke av svenska kyrkan döpt». Skäl att utbyta denna anteckning mot den föreslagna torde sålunda icke finnas.

Vad angår det önskvärda i att undvika svårigheter, då vederbörande pastor skall på begäran pröva, huruvida ett så kallat lekmannadop kan anses hava ägt rum under nödiga former, så har motionären, enligt utskottets mening, rätt däri, att, om denna prövning företages genast, den så till vida underlättas, att muntliga upplysningar om förloppet vid dophandlingen kunna säkrare erhållas, än om undersökningen verkställes sedermera efter en längre tids, kanske t. o. m. 15 à 20 års förlopp. Men det torde icke kunna bestridas, att, om prövning av s. k. lekmannadop företages omedelbart, prövningen kan komma att försiggå under ogynsamma psykologiska förutsättningar. Situationens ömtålighet kan vara större just då än längre fram. Klart är, att möjlighet till förvecklingar alltid är stor, där den ena parten skall bliva förhörd och den andra uppträda som domare; men denna utsikt till förvecklingar är kanske störst omedelbart efter den utförda dophandlingen. Motionens mål att förekomma dessa svårigheter uppnår man alltså icke genom att till tiden framflytta själva prövningen.

Vad angår det tredje syftet, att förvärva åt det så kallade lekmannadopet samma kyrkorättsliga värde som dop av prästman äger, så torde detta icke kunna ernås genom den föreslagna ändringen i kyrkobokföringsförordningen. Även om den föreslagna anteckningsformen bleve påbjuden, så följde icke därav utan vidare, att dop av lekman bleve ett kyrkligt kvalificerat dop. För åstadkommande härav behöves helt säkert ändring i kyrkolagens kap. 3.

Utskottet, som icke anser sig hava anledning att ingå på någon undersökning av det sakramentala värdet i ett så kallat lekmannadop, vill endast framhålla, att dopet städse är en församlingshandling, icke ett privat företag, som en enskild person utför med en annan enskild. Dopets allestädes erkända karaktär av församlingshandling kan icke av vare sig svenska kyrkan eller andra kyrkor eftergivivas. Dopet intager följaktligen enligt all kyrklig tradition en särställning i jämförelse med andra kulthandlingar.

Det måste inom det religiösa samfundet handhavas av samfundets representanter. Den, som åstundar befogenhet att inom det nationella kyrkosamfundet förrätta kyrkligt kvalificerat dop, måste alltså först förvärva erkännande som funktionär inom kyrkan. Vilka vägar, motionären har att välja för att nå detta mål, skall utskottet här så mycket mindre undersöka, som motionären återkommer i ett större sammanhang till samma fråga, då han om densamma erinrar i en motion angående friare församlingsbildning, som han undertecknat.

Den för utskottet avgörande synpunkten är, såsom av ovanstående framgår, att det måste anses avgjort, att rätten att verkställa dop tillhör samfundet, icke enskilda.

Till sist anser sig utskottet böra erinra, att nu gällande lagstiftning medgiver möjlighet till kyrklig bekräftelse av lekmannadop, närhelst vederbörande så önskar.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke må till någon Första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 25 februari 1913.

På utskottets vägnar:

HUGO HAMMARSKJÖLD

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit: herrar *Hammar skjöld, Stadener, Hallberg, Bergqvist, Sandler, Oscar Olsson* och *Valerius Olsson*.

Reservation

av herr *Oscar Olsson*, som anfört följande:

Utskottet har ej förmått bestrida riktigheten av motionärens påvisande, att ett av lekman förrättat dop kan vara ett rätt kristligt dop. Då härtill kommer, att utebliven anteckning om dopet i kyrkoböckerna kan medföra åtskilliga olägenheter för den av lekman döpte och staten måste anses ha skyldighet att tillvarataga dennes intressen, likaväl som övriga medborgares, anser jag,

att utskottet bort hemställa om bifall till motionen.